

## DON-80

A Magyar Tartalékosok Szövetsége a „MATASZ DON-80” elnevezésű rendezvénysorozattal tiszteleg a második világháborúban, a Don folyónál helytálló magyar katonák és munkaszolgálatosok emléke előtt. Iskolánk is bekapcsolódott ebbe a programba és január első hetében megemlékezett a 80 éve megsemmisült 2. magyar hadseregről. A hétfői áhítaton Nagy Ádám tanár úr dédapja személyes történetén keresztül felelevenítette a tragédia körülményeit és az elhunyt hősök lelki üdvéért mondtunk imát. A történelem órákon a doni túlélőkkel készített dokumentumfilmet tekintették meg a diákok, amelyben megmenekülésükről és az átélt hadi cselekményekről beszéltek. A 12/B osztály az akkori eseményekről tudósító, általuk készített újsággal rőtta le tiszteletét a hősök emléke előtt, mely újságot az iskola többi diákja a folyosón elhelyezett tablóval együtt megtekinthetett. Az emlékhét keretén belül a kadét tanulók patronálójukkal, Nagy Ádám tanár úrral koszorút helyeztek el a világháború áldozatainak emlékművénél.















## 80 évvel ezelőtt volt a doni katasztrófa

### A katasztrófa

1943. január 12-én, a második világháború oroszországi frontján volt a doni katasztrófa. Néhány nap alatt több mint százezer magyar katona sebesült meg, halt meg, tűnt el vagy esett hadifogságba.

### A 2. magyar hadsereg

Az alakulatba az ország minden területéről, egyenletesen sorozták be katonákat. A hadsereg a honvédség felszereléseinek közül a legjobbakat kapta ugyan, de technológiai szempontból még így is messze elmaradt az orosz, illetve a német haderő fejlettségétől. A legnagyobb problémát az jelentette, hogy a magyar hadseregnek nem voltak kellő erejű páncéltörői, tankelhárító fegyverei.

A 2. magyar hadsereget vitéz Jány Gusztáv vezérezredes parancsnoksága alatt április 17. és június 27. közt szállították ki a keleti frontra.



Magányos honvéd a keleti hadszíntér 1942-ben

1942 nyarán a németek és szövetségeseik a Don folyó mentén – ahol a magyar csapatok többségét bevetették – majdnem mindenhol a folyó túlsó partjára szorították vissza a szovjeteket, de a Vörös Hadsereg néhány hídőrállást meg tudott tartani a folyó nyugati partján. Ezeket a német és magyar csapatok több alkalommal is megpróbálták közös támadással felszámolni, de kudarcot vallottak.

A támadást a honvédek nem tudták visszaverni, a front összeomlott. A magyarok segítséget kértek ugyan a németektől, de ők csupán

erőket küldtek segítségül, mivel nem érezték át a helyzet komolyságát, valamint azért, mert a front más szakaszain is támadásokat indítottak a szovjetek.

### Január 12-én

és az azt követő napokban a magyar arcvonal több részre szakadt, azonban Jány Gusztáv, a 2. hadsereg parancsnoka ennek ellenére ellenállásra szólította fel a magyar csapatokat, és nem rendelt el visszavonulást. A magyar alakulatok – a német elvárásokhoz igazodva – ugyan igyekeztek megtartani állásaikat, azonban a harcokban egyre inkább felmorzsolódtak.

Márciusig a 200 ezer fős hadseregből csak 61 000 fő érkezett meg, s emiatt végül a teljes 2. magyar hadsereg hazaszállítása mellett döntött a hadvezetés.

A magyar sereg megmaradt alakulatait január végétől kezdve a Dontól 100 km-re nyugatra próbálták meg összpontosítani, a teljes haderőből azonban csupán nagyon kevesen érkeztek meg az összpontosítási területre, ráadásul közülük is sokan sebesüléseket, fagy sérüléseket szenvedtek el.

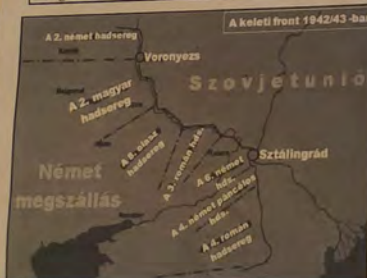




# A DONI KATASZTRÓFA TÖRTÉNETE

## A doni harcok előzményei

Hazánk 1940. november 20-án csatlakozott a németek vezette Háromhatalmi Szerződéshez, majd 4 hónappal később részt vett Jugoszlávia lerohanásában. Ezzel a két lépéssel Magyarország végérvényesen Hitler oldalára állt! Amikor Adolf Hitler 1940. decemberében jóváhagyta a **Szovjetunió megtámadásának tervét**, a Barbarossa-tervet, Magyarország is kényszerpályára került. Jugoszlávia esetében az volt a helyzet, hogy – bár német nyomásra csatlakozott – a náci szövetséghez, de azt a kormányt, mely aláírta ezt a nyilatkozatot, puccs távolította el a hatalomból. A németek azonnal be akartak vonulni Jugoszláviába, de Teleki Pál miniszterelnök (aki „örök barátsági szerződést”) írt alá az állammal, 1941. április 3-ra virradó éjjel inkább az öngyilkosságot választotta a szerződösszegés helyett. Utódának már nem voltak ilyen aggályai s a magyar csapatok részt vettek Jugoszlávia megszállásában. A magyarok hadba lépését Kassa „szovjet” bombázása „indokolta”. (Legalábbis ez volt a közvetlen ürügy.) Mint később kiderült, provokációról volt szó. Ám 1941 június 27-én – a bombázás másnapján – hazánk belépett a második világháborúba, és hadat üzent a Szovjetuniónak! A németekkel együtt a Szovjetunióba behatoló magyar haderő miatt rövid időn belül Magyarország hadiállapotba került a Szovjetunióval kívül Angliával és az Egyesült Államokkal is.



## A frontra vonulás

A második magyar hadsereg sok nehézség közepette – a németek által megígért nehézfegyverek, műszaki felszerelés hiányával küszködve április 17-én indult el Magyarországról és június 27-re érte el a frontvonalat. Ezt követően a kék hadművelet keretében az offenzívára kijelölt frontszakasz legészakibb részére kellett hogy vonuljon, hogy onnan Voronyezs felé törve jusson el, és tartsa a Don partját. A 2. magyar hadseregtől délre a 8. olasz hadseregnek kellett ugyanezt a feladatot végrehajtania.



# A DONI KATASZTRÓFA TÖRTÉNETE

## A doni magyar hadműveletek

A 2. magyar hadsereg június 6. és 10. közt érte el a Don vonalát (északon a 3. hadtest, középen a 4., délen a 7. hadtest), és megkezdődtek a hídfőcsaták a három nagyobb (Uriv, Korotojak, Scaucsej) és 5 kisebb orosz hídfő ellen. Ezek az oroszok korábbi visszavonulása során maradtak szovjet kézen, a Don folyó nyugati partján. A nyár folyamán zajló hídfőcsaták végére, 1942 szeptember közepére a magyar haderő összesen 25 ezer fős veszteséget szenvedett. A több mint 10% -os veszteség, „fejében” viszont csak a korotojaki hídfőt sikerült visszafoglalniuk augusztus 28-án. A magyar katonák legyengülve, élőerőben alaposan megfogyatkozva rendezkedett be védelemre a Don partján.

Időközben megkezdődött a szovjet-amerikai kölcsönérteleti szerződés 1942. június 11-én, a jelentősen jobb színvonalú orosz felszerelés bevétele is fokozta a magyarokra nehezedő nyomást. A Don mentén magyarok által védendő arcvonal hossza jóval meghaladta a hadsereg létszáma által indokoltat: az ekkorra már jelentősen meggyengült hadseregnek kb. 200 km-nyi frontot kellett védenie, amelyen két erős szovjet hídfő is volt. Ennek következtében a kiépült magyar védővonal papírvékony volt, tartalékok, mélység nélkül, több szakaszon a védelem helyett gyakorlatilag csak folyamattagmozgást sikerült megvalósítani. Hiányoztak az eredményes védekezéshez szükséges, elsősorban páncéltörő fegyverek. A védővonal gyengesége nem írható azonban kizárólag a rossz felszereltség számlájára: ilyen hosszú arcvonal merev védelme ilyen létszámú hadsereggel még jól felszerelt csapatok esetén is irreális lett volna. A védelem azon a feltételezésen alapult, hogy a szovjet erőket lekötő a Sztálingrádi csata, és nem lesznek képesek támadó hadműveletekre. Az orosz tél beköszöntével a hiányosságok egyre súlyosabb problémákat okoztak. A téli felszerelés hiánya miatt sok volt a fagysejrt, a hiányos táplálkozás és fűtés tömeges megbetegedésekhez vezetett. A -30-40 fokos hideg és a felszerelésbeli hiányosságok harcselekmények nélkül is súlyos veszteségeket eredményeztek.



## A szovjet előretörés

A Sztálingrád elleni ostrom 1942. augusztus 20-án kezdődött, és eleinte német sikereket hozott. Azonban az ostrom 90. napján, a város felett és alatt az oroszok áttörve a románoknál, megkezdtek a Paulus vezette teljes 6., és a fél 4. német hadsereg bekerítését. A bekerített erők felmorzsolása 1942. november végétől 1943. február másodikáig tartott. 1943. január 12-én pedig megkezdődött a szovjetek nagy voronyezsi támadása, melynek célja az volt, hogy minden délre eső német erő elvágyjanak. A magyarokat előző Osztrogozszk-Rosszos hadművelet a 40. szovjet hadsereg a sztorozsevojei (urivi) hídfőből indította el. A -30°C fokos hidegben, (a hadtest naplója -42 fokot rögzít) erős harcokcsitámogatással megindult a szovjet támadás az arcvonal északi részén (az urivi hídfőből kitérő déli irányban) meglepetésként érte a magyarokat.

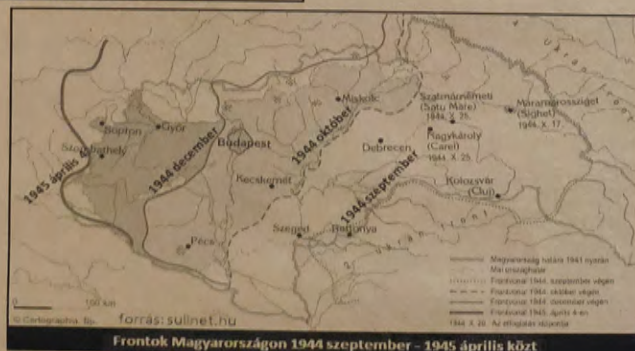
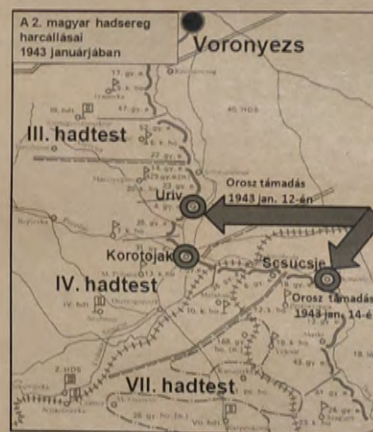
A hadsereg-parancsnokság kérte az arcvonal legdélebbi részén (az urivi hídfőtől távol) állomásozó Cramer-csoport bevetését. A németek ezt megtagadták (von Weichs azt gondolta, ez még nem az „igazi” támadás), és a Cramer-csoportból csak a német 700. páncéloskötőnek (27 elavult T-38-as és 9 rohamlőveg -szovjet források 60 páncélos és 60 lövegéről tudnak) adott parancsot az ellentámadásra. Az urivi hídfőtől északra védekező III. hadtest is küldött erősítéseket, de ezek a nagy hó és hideg miatt nem értek oda időben. A páncélosok szintén elakadtak a behavazott utakon. Másnap a szovjetek további erőket vetettek be, és 10 km-es fronton teljesen áttörték a IV. hadtest védelmét. A havas, nyílt terepen a kiépített állások hiánya miatt az első vonalból kiszorított honvédek nem tudtak új arcvonalat kialakítani, és visszavonulásba, helyenként menekülésbe kezdtek. Ezen a részen özőnöltek át a szovjet egységek, és északra kanyarodva a III. hadtest hátába kerültek. Január 14-én a scsucsjei hídfőből is kitértek a szovjet csapatok, ezzel egyidejűleg a hadsereg déli szomszédja, a 8. olasz hadsereg ellen is megindult a támadás, amely gyorsan tért nyert, és az áttörő szovjet csapatok észak felé fordultak, a magyar arcvonal mögé.



# A DONI KATASZTRÓFA TÖRTÉNETE

## Összegzés és értékelés

A második világháború a mai magyar államterületre vetítve hatszázezer áldozatot követelt. Ennek a megdöbbentően magas számnak a felét tették ki a hadsereg halottai, és a 300 ezres katonai veszteségnek is majdnem felét a második magyar hadsereg veszteségei. A doni katasztrófa történelmünk egyik legnagyobb drámája, melynek értékeléséhez figyelembe kell vennünk katonáink hősiességét is, hiszen tény, hogy az ellenfél jelentős technikai fölényben volt, hogy a magyar katonák számottevő páncélos és páncéltörő fegyverekkel nem rendelkeztek, és hogy vontatószerzők hiányában mozgásképtelen volt a tüzérségük is. A február 8-ig tartó téli hadműveletek során a hiányos fegyverzettel, felszereléssel és téli ruházattal rendelkező magyar csapatok erőn felüli helytállást tanúsítottak a harcok és a visszavonulás alatt. Megakadályozták, hogy a szovjet hadsereg egy lényegesen nagyobb méretű katlancsatába kényszerítse bele és megsemmisítse a Don menti arcvonalat védő magyar, német és olasz seregeket.





DON  
80





JONES MIAMI  
 JONES ISTVAN  
 MOLNAR Lajos  
 NAGY DEBÉ  
 SZABO GYOR  
 SZABO ISTVAN  
 SZILAGYI ISTVAN  
 SZILAGYI Lajos  
 T. VARGA ISTVAN  
 KADAR ALBERT  
 KATILA Lajos  
 KOKUT ENDE  
 KAKSIS GERGELY  
 KAKSIS Lajos  
 KALOCSA ISTVAN  
 KALOCSA Lajos  
 KARAI Lajos  
 KOTON János  
 KUKI ZSOMBO  
 KERSZ ENDE  
 KEREH János  
 KEREH JENŐ  
 KETTES JENŐ  
 KIRÁLY ENDE  
 KIS JÓZSEF  
 KIS JÓZSEF

**ELŐVET  
CENTRUM  
EMLEK**



A PROGRAMOT AZ ELSŐ VILÁGHÁ  
CENTENÁRIUMI EMLÉKBIZOTTSÁG TÁ

